

**Anita Skårstad
Storhaug**
Stipendiat,
Høgskolen
i Sør-Trøndelag
anita.s.storhaug
@hist.no

**Bente Heggem
Kojan**
Førsteamanuensis,
Høgskolen i
Sør-Trøndelag
bente.h.kojan
@hist.no

Inge Kvaran
Førsteamanuensis,
Høgskolen i
Sør-Trøndelag
inge.kvaran@hist.no

Enslige mødre i kontakt med barnevernet

Enslige mødre er overrepresentert blant familier som er i kontakt med barnevernet. Med utgangspunkt i data fra surveyundersøkelsen i det landsomfattende prosjektet «Det nye barnevernet», ser vi på om enslige mødres situasjon skiller seg fra andre familietyper når det gjelder sosiodemografiske forhold, egen opplevelse av psykososiale belastninger og oppfatning av årsak til kontakten med barnevernet.

Analysene viser at enslige mødre i kontakt med barnevernet er en sammensatt gruppe. Selv om de har en opphopning av enkelte belastninger, har de høyt utdanningsnivå. De har i midlertid høyere grad av psykososiale belastninger, mindre støtte fra nettverket og en svakere arbeidstilknytning enn andre familietyper. Funnene tyder på at særlig nettverksarbeid bør være sentralt i barnevernets arbeid i møte med enslige mødre.

Flere undersøkelser viser at enslige mødre er overrepresentert blant familier som har kontakt med barnevernet (Egelund & Sundell 2000; Marthinsen 2003; Andenæs 2004). Den materielle og økonomiske dimensjonen ved enslig foreldreskap har blitt trukket frem som en mulig årsak til overrepresentasjonen. Flere studier har også påpekt at det kan knyttes til samfunnets behov for å kontrollere enslige mødres

måte å utøve foreldreskap på (Ericsson 1996, Hennem 2010).

Det finnes en rekke undersøkelser som ser på enslige mødres vilkår generelt (for eksempel Helgeland 2008, Strøm m.fl. 2008 og Kirkeberg m.fl. 2012). Det finnes også undersøkelser som belyser barnevernsfamiliers levekår, uavhengig av familietype (Egelund og Hestbæk 2003, Andenæs 2004, Clausen og Kristofer- sen 2008). Det er imidlertid få studier som ser spesi-

elt på enslige mødre som er i kontakt med barnevernet, og vi vet lite om hvorvidt enslige mødre som er i kontakt med barnevernet skiller seg fra andre familietyper med tiltak fra barnevernet. I denne artikkelen drøfter vi om enslige mødres situasjon skiller seg fra andre familietyper når det gjelder sosiodemografiske forhold, egen opplevelse av psykososiale belastninger, og oppfatning av årsak til kontakten med barnevernet. Gjenspeiles dette i de tiltakene de får? Og hvilke aspekter ved familienes livssituasjon vektlegger barnevernet når de setter inn tiltak?

Datagrunnlaget i artikkelen er hentet fra den største studien av barnevernets familier, basert på intervjumateriale, som er gjort i Norge; Det nye barnevernet (DNBV). 715 foreldre som har, eller nylig har hatt, tiltak fra barnevernet har deltatt i surveyen. Familiernes saksbehandlere har også gitt opplysninger om sakenes historie og barnevernets vurderinger. Utvalget vurderes å være representativt for barnevernets klienter i store og mellomstore kommuner.

1.2. Hva vet vi om enslige mødre og barna deres?

Både «enslige forsørgere» og «enslige mødre» blir brukt som begrep i artikkelen, fordi ulike forfattere vi refererer til bruker ulike begrep. Imidlertid er det enslige mødre som er vårt hovedfokus i denne artikkelen, siden de aller fleste enslige forsørgere er kvinner.

Flere undersøkelser viser at enslige forsørgere generelt er mer utsatt for økonomisk fattigdom enn andre familietyper (Andenæs 2004, Backe-Hansen 2004, Helgeland 2008). Ifølge Kirkeberg m.fl. (2012) har norske barn som lever med én forsørger tre ganger så stor sannsynlighet for å havne i lavinntektsgruppen (60 prosent av medianinntekten i Norge) som barn med to forsørgere; 16 prosent av enslige forsørgere passer inn i lavinntektsgruppen. Undersøkelsen viser at nesten halvparten av enslige forsørgere med lavinntekt har kun grunnskoleutdanning, og i følge Strøm m.fl. (2008) er en av tre enslige forsørgere ikke i arbeid. Fle-

re undersøkelser finner betydelig og vedvarende lavere yrkestilknytning blant enslige mødre enn blant gifte/samboende. De er langt mer utsatt for arbeidsledighet, og er oftere undersysselsatt; de ønsker mer arbeid enn de har (Kjeldstad og Rønsen 2002). Det er ikke bare i forhold til økonomi og materielle forhold enslige forsørgere er vanskeligere stilt enn andre, men også i forhold til sosiale relasjoner, faglig og politisk deltakelse og helseforhold (Kjeldstad og Rønsen 2002, Dencik m.fl. 2008, Helgeland 2008).

I følge Grødem (2008) er det stor forskjell på livssituasjonen til enslige forsørgere med og uten arbeidstilknytning. Hun hevder at barn som har enslige, yrkesaktive forsørgere har det minst like godt som barn i toforeldrefamilier, mens det tegnes et mer dystert bilde av situasjonen til barn i eneforsørgerfamilier uten yrkestilknytning. Hun skriver at «Disse familiene løper en langt større risiko enn andre for å ha dårlig økonomi og dårlige levekår, foreldrene har ofte lite utdanning, helseplager, en høy andel er sosialt isolerte, og mer enn en av fem har hatt kontakt med barnevernet i løpet av det siste skoleåret» (Grødem 2008:64). Det er fire ganger så mange enslige forsørgere uten lønnsarbeid (21 prosent) som enslige med lønnsarbeid (5 prosent) som har hatt kontakt med barnevernet.

Johansson (2006) hevder at i de siste tiårene har enslige forsørgere vært en viktig faktor innenfor forskningen for å forklare sosiale problemer. Aamodt m.fl. (2002) har gjennomført en undersøkelse blant enslige mødre som har hatt kontakt med barnevernet. De fant at over 40 prosent av mødrene i utvalget hadde grunnskole eller mindre, og kun 15 prosent hadde høyere utdanning. Over 50 prosent var uten jobb, og nesten 70 prosent opplevde å ha økonomiske problemer. I tillegg oppga over en tredjedel at de var plaget av angst og depresjon.

Vagli (2009), som har foretatt feltarbeid på et barnevernskontor, hevder at Den enslige mor er en sentral figur i barnevernets arbeid; en figur som bærer

med seg oppfatninger om kvinnelig promiskuitet og uanstendighet. Halskov (1999) har imidlertid påpekt at det er ikke det å være enslig forsørger i seg selv som skaper problemer for barna og deres mødre, men derimot de sosioøkonomiske rammer og livsvilkår familien har. Barn i andre familietyper, men med samme sosioøkonomiske vilkår vil derfor også være i en sårbar oppvekstsituasjon med risiko for fysiske, psykiske og atferdsmessige symptomer og reaksjoner.

Det er et gjennomgående funn i både norske og internasjonale studier at barn som lever med en enslig forsørger har litt flere problemer enn andre barn. Amato og Dorius (2010) viser til flere undersøkelser fra det siste tiåret, både fra USA og Europa, som viser at en stor andel av disse barna scorer lavere på en rekke emosjonelle, atferdsmessige, sosiale, akademiske og helsemessige faktorer enn barn som lever med begge foreldre.

Vi har ikke data i vår undersøkelse som sier noe om når et eventuelt samlivsbrudd i familiene med enslig forsørger har skjedd, og vet derfor ikke hvor lenge barnet har levd i en slik familietype. Samlivsbrudd og konflikter i forbindelse med dette er likevel noe en stor andel av disse barna har opplevd, og det er et tema mange av informantene selv tar opp. Omstendigheter rundt samlivsbrudd, som konflikter, og det å bli alene om ansvaret, uten at tidligere partner stiller opp, er noe mange informanter opplever som problematisk. Vi ser det derfor som relevant å referere til litteratur som omhandler samlivsbrudd, og hvordan det kan påvirke barn og familier.

Det er i forhold til atferd man ser størst forskjell mellom barn som har opplevd samlivsbrudd og andre barn. Man finner «mer antisosial atferd, mer utagering og mer konflikter med autoriteter blant barn som har opplevd samlivsbrudd» (Størksen 2006, b: 36). Norske undersøkelser viser også at barn som vokser opp med kun én av sine foreldre i hjemmet i snitt har dårligere psykisk helse og dårligere skoleresultater enn barn som vokser opp med begge sine foreldre (Nævdal og Thuen 2004, Størksen 2006, Lauglo 2008). Barn av foreldre som skiller lag klarer seg som oftest godt dersom foreldrene samarbeider og viser fleksibilitet med

hensyn til barnets ønsker (Kvaran 2008).

En stor andel enslige mødre, spesielt de som er uten tilknytning til arbeidslivet, opplever en opphopning av sosiale belastninger, som kan føre til at de har behov for bistand fra barnevernet. Vi mener det er viktig å se på alle aspekter ved livssituasjonen for enslige mødre som er i kontakt med barnevernet. Hva vektlegger de selv som utfordrende, og har barnevernet blikket rettet mot de samme områdene? Dette vil ha betydning for hvilke tiltak som settes inn, og om disse tiltakene er relevante og nyttige for å bidra til å gi barn og foreldre den støtte de har behov for.

2. Datagrunnlag og metode

Artikkelen bygger på data fra en survey som ble gjennomført i 2008-2009, som en del av det landsdekkende forskningsprosjektet «Det nye barnevernet» (DNBV). Som første fase i prosjektet ble 715 foreldre fra 12 kommuner i Norge med klientstatus i barnevernet intervjuet. Familiens saksbehandler fylte i tillegg ut et skjema med opplysninger om grunnlag for inntak, samarbeid med andre instanser og forståelse av årsak til familiens kontakt med barnevernet.

Hensikten med surveyundersøkelsen var å gjøre en bred kartlegging av brukerne i barnevernet, og undersøkelsen bestod av åpne og lukkede spørsmål som berørte seks hovedtemaer: Veien inn i barnevernet, familiens levekår, barnets fungering, foreldres psykososiale belastninger, opplevelse av foreldrerollen og vurdering av barnevernstjenesten. Ulike kilder er brukt til å utvikle spørsmålene i surveyundersøkelsen, for eksempel The Family pack of Questionnaires and Scales (Cox & Bentovim 2000), SSBs levekårsundersøkelse (SSB 2005), Helseundersøkelsen i Nord-Trøndelag (HUNT), European Social Survey og risikobedømmingsskjemaet Common Assessment Framework. Rundt 60 prosent av spørsmålene i undersøkelsen er validert gjennom tidligere studier, resten av spørsmålene er utviklet av forskergruppen.

Utvalget i undersøkelsen ble trukket av barnevernstjenestene i de kommunene som deltok, med utgangspunkt i deres lister over saker, og etter kriterier gitt av forskerne. Det ble foretatt en stratifisert

utvelging, hvor populasjonen ble delt inn i tre kategorier etter hvor lenge de har hatt kontakt med barnevernet: 1) Helt nye brukere, som er i meldings/undersøkelsesfasen, 2) De som har hatt tiltak i under to år og 3) Langtidsbrukere, som har hatt tiltak i over to år. Dette ble gjort for å oppnå tilstrekkelig bredde i utvalget. Ut fra sammenligning med registerdata over den øvrige barnevernpopulasjonen i Norge, vurderes utvalget å være representativt for barnevernets klienter i store og mellomstore kommuner (Fauske 2009).

En del av surveyen omhandler ulike forhold ved barna som omfattes av undersøkelsen. Her ble det tatt utgangspunkt i det barnet i husholdningen som var mest i fokus hos barnevernet. I familier hvor flere barn hadde samme fokus hos barnevernet, valgte foreldrene hvem av barna de ville ta utgangspunkt i. Analyseheten i artikkelen er familiens struktur (familietype), som er operasjonalisert på bakgrunn av hvem barnet bor mest sammen med. Analysen har dermed et familieperspektiv.

Etter utfylling ble alle skjemaene lagt inn i Questback, og i analysene av dataene har vi benyttet SPSS Statistical Software 17.0. Vi har brukt både åpne og lukkede variabler fra surveyundersøkelsen. Alle svarene ble omkodet i SPSS, og gruppert etter familiens struktur. Deretter foretok vi en innholdsanalyse hvor de åpne svarene ble kategorisert; disse omhandlet foreldrenes og saksbehandlernes oppfatning av årsak til kontakt med barnevernet. Å kategorisere åpne spørsmål har en potensiell svakhet ved at kategoriene ikke alltid reflekterer kompleksiteten i informantens svar. Vi foretok her en fortolkning av hvilke årsaker vi mente informantene la mest vekt på. En annen svakhet ved de åpne spørsmålene er at ikke alle svarene gjengir foreldrenes presise formuleringer, selv om det var lagt vekt på at svarene skulle representere informantens egne ord. Likevel ble det i noen tilfeller brukt ord som han/hun. Det kan tyde på at det har skjedd en omskrivning, og samtidig en fortolkning av meningsinnhold allerede på et tidlig stadium av intervjuene. Det kan derfor være en viss usikkerhet knyttet til denne variabelens reliabilitet.

Vi har benyttet bivariate krysstabeller der det ble

undersøkt korrelasjonsnivå (samvariasjon mellom de ulike variablene) med bruk av kji-kvadratstest (Christophersen, 2006).

I artikkelen er vi opptatt av å vise likheter og ulikheter mellom forskjellige familietyper. I tillegg benytter vi oss av befolkningsdata fra SSB og Folkehelseinstituttet for å gi et bilde av forskjellene mellom barnevernets familier og de øvrige norske familier med barn i alderen 0-17 år (Folkehelseinstituttet 2008, SSB 2011a). Familiene som omfattes av våre videre analyser har barn som bor hjemme, og som mottar ulike hjelpetiltak fra barnevernet. 564 av opprinnelig 715 informanter er inkludert i analysene.

Dette materialet er hentet fra den største studien av barnevernets familier, basert på intervjumateriale, som er gjort i Norge (Fauske m.fl. 2009). Den dekker et omfattende område av deres livssituasjon, og gir slik et rikt materiale som er mer utdypende enn det vi kan få av informasjon fra registerdata. Selv om vi i artikkelen også tar utgangspunkt i åpne spørsmål, hvor foreldrene får fortelle med egne ord, gir ikke dette materialet oss muligheten til å utforske sammenhenger og kontraster vi finner i informantens svar på ulike spørsmål. Det kunne vært interessant å vite mer om den subjektive opplevelsen av å leve med de ulike belastningene en stor andel av informantene rapporterer om. Dette er begrensninger ved en slik kvantitativ studie, først og fremst fordi informasjonen vi har fått gir et øyeblikksbilde av livet til informantene på det tidspunktet de ble intervjuet. Fase to i prosjektet «Det nye barnevernet» er imidlertid en intervjustudie, og materialet fra denne studien gir oss muligheten til og utforske disse spørsmålene videre. En annen begrensning ved studien er at utvalget i denne studien er hentet fra store og mellomstore kommuner, og resultatene kan derfor først og fremst generaliseres til barneverns klienter i slike kommuner.

3.0 Resultater

I fremstillingen av resultater fokuserer vi på tre hovedområder: 1) Sosiodemografiske forhold som familietype, utdanning, tilknytning til arbeidsliv, og psykososiale belastninger. 2) Foreldrenes syn på årsak til kon-

takt med barnevernet, og barnevernets begrunnelse for tiltak, og 3) Hvilke tiltak de ulike familietyper har, og om tiltakene er i tråd med familienes behov.

3.1 Sosiodemografiske forhold

3.1.1 Ulike familietyper innenfor barnevernet

For å definere hvilken familietype informantene tilhører, har vi tatt utgangspunkt i følgende spørsmål i undersøkelsen: Hvem bor barnet mest hos? Vår definisjon av «enslige mødre» er derfor konstruert på grunnlag av at barnet bor mest hos mor. Syltevik (1998) hevder at «enslige mødre» ikke er en selvsagt og entydig kategori; i sosialpolitisk sammenheng er det også en administrativ kategori som utløser spesifikke velferdsrettigheter. I vår bruk av kategorien forholder vi oss kun til det foreldrene har svart i undersøkelsen, om hvor barnet bor. I statistikk for den generelle befolkningen bruker vi SSBs kategorisering, som er sammenfallende med vår; mødre som bor alene med barn.

Familiebegrepet er altså knyttet til husholdningens medlemmer. Det vil si at også nye partnere som bor sammen med barnets biologiske mor eller far regnes som en familie. Vi skiller ikke mellom ulike samlivstyper, så at mor og far bor sammen kan både bety at de er gift og samboende.

Tabell 1 viser at familiestrukturen for barna i vår undersøkelse og den generelle barnebefolkningen er vesentlig forskjellig, det er fire ganger så mange barn i den generelle befolkningen som i vårt utvalg som bor med begge foreldre. Felles for mange av barna i utvalget er at de har opplevd ett eller flere brudd i sin biologiske familie; 81 prosent bor enten utenfor den biologiske familien eller med en av foreldrene. Halvparten av barna i utvalget bor med en enslig forsørger, mens for barnepopulasjonen forøvrig, er tilsvarende tall 17 prosent. Hele 44 prosent av barna bor alene med mor, men det er også verdt å merke seg at syv prosent bor alene med far. Det er en langt større andel enn i den generelle befolkningen. Årsaker til dette blir drøftet i Storhaug og Bratterud (under vurdering).

Over halvparten av barna som bor med enslig mor, har ingen eller lite kontakt med sin far. Våre analyser viser at når barnet bor alene med mor, svarer 40 prosent at det «stemmer dårlig» at barnet har samvær med far. I tillegg svarer 15 prosent at det ikke er aktuelt med samvær (tabell ikke vist). Dette drøftes også i Storhaug og Bratterud (under vurdering).

3.1.2 Utdanning

Forskning vi har referert til viser at enslige forsørgere har et lavere utdanningsnivå enn den generelle befolkningen, og svakere tilknytning til arbeidslivet.

Når vi tar utgangspunkt i foreldrenes høyeste fullførte utdanning, viser tabell 2 (neste side) at det er signifikante forskjeller i utdanningsnivå mellom ulike familietyper. Vi ser at en av fem enslige mødre kun har grunnskole eller mindre. De enslige mødrene har imidlertid et høyere utdanningsnivå enn mødre i toforeldrefamilier. Det er mødre som bor med barnet og ny partner, og enslige fedre som har høyest andel med høyere utdanning. Mødre med ny partner har også høyere utdanningsnivå enn i den generelle befolkningen i Norge, hvor 30 prosent kvinner og 26 prosent menn har universitets- eller høyskoleutdanning (SSB 2011, b).

Selv om de enslige mødrene i utvalget har et høyere utdanningsnivå enn mødre i toforeldrefamilier, har de et betydelig lavere utdanningsnivå enn den generelle norske befolkningen.

Tabell 1. Hvem bor barnet mest hos? Prosent.

Familietype	Vårt utvalg	Barn i Norge ¹⁾
Mor og far	18,9	74,7
Mor	43,6	14,5
Far	6,7	2,9
Mor og ny partner	8,3	6,6
Far og ny partner	1,5	1,3
Utenfor hjemmet	21,0	1,2 ²⁾
Total	100	100
N	563	

1) SSB 2011, a

2) Pr.31.12.11. 13177 barn plassert i fosterhjem og institusjon 0-22 år, av totalt 1 118 200 barn 0-18 år (SSB 2012)

Tabell 2. Mødres og fedres høyest fullførte utdanning, etter familietype. Prosent

Mors/fars høyeste utdanning	Barnet bor mest hos							
	Mor og far		Mor		Far		Mor/far og ny partner	
	Mors utd.	Fars utd.	Mors Utd.	Fars utd.	Mors utd.	Fars utd.	Mors utd.	Fars utd.
Ikke fullført grunnskole	5	3	2	3	0	2	0	3
Grunnskole	21	22	18	25	40	9	12	18
Yrkesskole	21	26	16	19	7	27	7	26
Videregående	35	21	38	19	31	36	38	22
Høyere utdanning	16	23	21	11	9	24	31	11
Vet ikke/ikke besvart	2	5	5	23	13	2	12	20
N	132	132	297	296	45	45	61	61

Kjikkvadrat mors utdanning: 49,26 $p < 0,01$ Kjikkvadrat fars utdanning: 55,45 $p < 0,01$

3.1.3 Tilknytning til arbeidsliv og økonomi

For å undersøke tilknytning til arbeidslivet, har vi tatt utgangspunkt i spørsmålet Hva slags inntekt har du for tiden? Svaralternativene skiller mellom arbeidsinntekt og ulike offentlige stønader/trygdeordninger som tilsier at informanten ikke har arbeidsinntekt. Her finner vi ingen signifikante forskjeller mellom ulike familietyper, men yrkesdeltakelsen for alle familietypene ligger klart under nivået for den generelle befolkningen. Blant foreldre i toforeldrefamilier har 59 prosent arbeidsinntekt som inntektskilde, mens 47 prosent av enslige mødre og 54 prosent av enslige fedre har arbeidsinntekt (tabell ikke vist). I 2005 var 81 prosent av alle mødre og 93 prosent av alle fedre med barn i alderen 0-15 år sysselsatt (Bø m.fl. 2008), og for enslige mødre generelt var andelen sysselsatte i 2008 på 69 prosent (Strøm m.fl. 2008).

For å undersøke arbeidsledighet har vi stilt foreldrene spørsmålet: Har du opplevd følgende i løpet av de siste to år: Vært arbeidsledig i lengre enn åtte uker?. Flest enslige mødre svarte bekreftende på spørsmålet. Til tross for at utdanningsnivået blant enslige mødre er høyere enn for foreldre i toforeldrefamilier, er det de enslige mødre som har svakest tilknytning til arbeidslivet.

Det er samtidig en høyere andel enslige mødre som vurderer sin økonomiske situasjon som «mindre god»

eller «svært dårlig» sammenlignet med de andre familietypene. 37 prosent av de enslige mødre og 25 prosent av enslige fedre opplever å ha dårlig økonomi, mens tilsvarende tall for toforeldrefamilier er 22 prosent. For mødre med ny partner er det kun åtte prosent som opplever det samme.

Det er blant enslige mødre vi finner lavest andel med arbeidsinntekt som viktigste inntektskilde, høyest andel som har opplevd arbeidsledighet siste to år, og flest som er misfornøyd med sin økonomiske situasjon.

3.2 Psykososiale belastninger

For å undersøke graden av psykososiale belastninger har foreldrene svart på om de har opplevd ti ulike stressfaktorer i løpet av de to siste årene: Fysisk sykdom av varighet over en måned, psykisk sykdom av varighet over en måned, vært nedstemt eller deprimert av varighet over en måned, tap av pårørende, større flytting, vært arbeidsledig i lengre enn åtte uker, samlivsbrudd, større konflikter i familien, større bekymring for ett eller flere av barna, og rusrelaterte problemer hos seg selv/partner de siste to år. Det ble laget en indeks ved at antall stressfaktorer foreldrene oppga å ha ble summert, og for analyseformål ble indeksen inndelt i «liten», «middels» og «stor» belastning (Fauske m.fl. 2009). Null til to stressfaktorer ble

vurdert som «liten belastning», tre til fem stressfaktorer ble regnet som «middels», og seks til ti stressfaktorer ble vurdert som «stor belastning».

Tabell 3. Grad av psykososiale belastninger, etter familietype

Grad av belastning	Barnet bor mest hos			
	Mor og far	Mor	Far	Mor/far og ny partner
Liten	41	29	27	4
Middels	50	52	54	39
Stor	9	19	17	16
Gj.snitt antall	2,9	3,7	3,3	3,2
Total				
N	131	300	48	67

Kjikkvadrat = 25,81 $p < 0.05$

Det er signifikante forskjeller mellom ulike familietyper når det gjelder grad av belastning. Både enslige mødre og fedre rapporterer om stor grad av psykososiale belastninger i forhold til foreldre som bor sammen. Vi har også sett på fordelingen av ulike typer belastninger.

Tabell 4 (nederst) viser at over halvparten av enslige mødre har opplevd å være nedstemt/deprimert de siste to årene. I gruppen med mor/far med ny partner (nesten utelukkende av mødre) er det imidlertid en nesten like stor andel som har opplevd depresjon. Denne gruppen har bedre utdanning og økonomi enn enslige mødre, men på flere områder finner vi at foreldre (mødre) med ny partner opplever like store belastninger som enslige mødre. Det kan tenkes at flere av disse mødrene har en partner som ikke deler omsorgsansvaret for barna på lik linje med det en biologisk far ville gjort, slik at deres situasjon på mange måter fortsatt kan ligne på enslige mødres. Det kan også være en utfordring for både barn og voksne å måtte tilpasse seg et nytt familiemedlem, noe som kan skape konflikt og være en stressfaktor i seg selv (Hetherington m.fl.1998).

3.3 Årsak og behov

Et av de åpne spørsmålene i undersøkelsen lød slik: Hva oppfatter du som årsaken til kontakten med barnevernet? Saksbehandlerne har også svart på et lignende spørsmål: Hvis tiltak er/var iverksatt, hva er/var begrunnelsen? Tabell fem viser en kategorisering av foreldrenes og saksbehandlerens svar.

Tabell 4. Type belastning, etter familietype. Prosent

Type belastning	Barnet bor mest hos					Kjikkvadrat
	Mor og far	Mor	Far	Mor/far og ny partner		
Fysisk sykdom	25,2	32,3	31,3	41,8	5,77	
Psykisk sykd.	24,4	31,0	33,3	23,9	3,20	
Nedstemt/deprimert*	43,5	55,0	35,4	49,3	9,30	
Tap av pårørende	28,2	24,3	22,9	14,9	4,37	
Større flytting	26,0	33,7	25,0	38,8	5,09	
Arbeidsledighet	26,0	36,7	35,4	25,4	6,66	
Samlivsbrudd**	16,0	39,7	31,3	14,9	32,66	
Konflikter	32,1	41,0	35,4	37,3	3,26	
Bekymring for barn	55,0	67,0	70,8	65,7	6,88	
Rus	9,9	12,7	10,4	9,0	1,21	
N	131	300	48	67		

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$

For barnevernets begrunnelser for tiltak (kolonner merket «2» i tabellen), viser tabellen som helhet ingen signifikante forskjeller mellom ulike familietyper. Det er likevel en begrunnelse som skiller seg; «lite nettverk» blir brukt som begrunnelse vesentlig oftere for enslige mødre (17 prosent) enn for de andre familietyper. Saksbehandlerne vektlegger i disse sakene at mor er sliten og trenger avlastning; samt at barna har behov for utvikling og stimulering, positive opplevelser og trygge, forutsigbare voksne.

Foreldrenes oppfattelse av årsak til kontakt (kolonner merket «1») viser signifikante forskjeller, og «lite nettverk» blir brukt som forklaring like hyppig av enslige mødre selv.

Dette spørsmålet er bare besvart av 302 saksbehandlere. Selv om det mangler informasjon om nesten halvparten av informantene på dette spørsmålet,

gir svarene likevel et godt bilde på hvordan barnevernet forstår familienes problemer og behov.

3.3.1 Sosiale nettverk – til støtte for barn og foreldre?

Tabell 5 viser at enslige mødre begrunner kontakten med barnevernet med «lite nettverk» betydelig oftere enn de andre familietyper. Hele 17 prosent bruker denne forklaringen, mot tre prosent av toforeldrefamilier. Informantene uttaler seg slik om dette:

«Er alenemor uten familie i byen, trenger litt avlastning.»

«Var sliten en periode. Lite nettverk familiemessig sett og venner. Ikke barnefar inne i bildet.»

Dette er i tråd med to andre undersøkelser, der det går fram at en stor andel enslige forsørgere har et lite omfattende og lite støttende nettverk (Andenæs 2000, Dencik m.fl 2008). Uavhengig av familietype,

Tabell 5. Foreldrenes forståelse av årsak til kontakt med barnevernet (1) og barnevernets begrunnelse (2) etter familietype. Prosent.

Årsak til kontakt med bv/årsak til tiltak	Barnet bor mest hos							
	Mor og far		Mor		Far		Mor/far og ny partner	
	1	2	1	2	1	2	1	2
Atferd barn	29	12	19	11	15	7	29	14
Lite nettverk	3	4	17	17	13	15	9	6
Konflikt	8	3	11	2	17	8	17	0
Psykisk/fysisk helse barn	1	0	3	1	4	0	4	6
Rus forelder	8	7	12	6	4	7	13	3
Vold/ overgrep i hjemmet	12	3	7	1	6	0	10	3
Økonomi	8	3	2	2	4	0	0	9
Psykisk helse forelder	6	5	6	10	10	4	6	3
Behov for veiledning	3	43	7	33	6	44	4	31
Annet	17	10	9	7	17	8	5	10
Vet ikke/uenig i melding	5	10	7	10	4	7	3	15
Total	100	100	100	100	100	100	100	100
N	134	75	308	165	48	27	70	35

Annet = Integreringsproblemer, andre forhold i hjemmet, var i barnevernet selv, forelder død, sykdom forelder, generasjonsrelatert.

Foreldres syn(1): Kjikvadrat = 116,6 p < 0.05

Barnevernets syn(2): Kjikvadrat = 33,5 p > 0.05, ns

(Settes inn på s.16).

er det kun seks prosent som sier at de ikke har fortrolige. Det er derimot tydelig forskjell mellom ulike familietyper i praktisk hjelp og avlastning fra familie, venner og naboer. 37 prosent av informantene fra toforeldrefamilier svarer at de sjelden eller aldri får hjelp og avlastning fra familie, mens 45 prosent av enslige mødre og 47 prosent av enslige fedre svarer det samme. Enda færre får praktisk hjelp og avlastning fra venner eller naboer: 49 prosent av toforeldrefamilier, 59 prosent av enslige mødre og 67 prosent av enslige fedre svarer at de sjelden eller aldri får slik hjelp (tabell ikke vist). En undersøkelse (Hjort 2004) av familier som lever under vanskelige forhold, viste at familiene befinner seg i nettverk med omtrent samme betingelser som dem selv. Dette kan bidra til å forklare at informantene i vår undersøkelse opplever lite praktisk støtte fra sitt nettverk. Nettverket kan ha nok med seg selv og sine egne problemer, og derfor ikke være i stand til å yte støtte.

I følge Dencik m.fl. (2008) klarer de fleste barn seg bra, selv om de vokser opp i en familie med fattigdom, arbeidsledighet og andre sosiale problemer, *hvis familien har et støttende nettverk*. Det å ha fortrolige de kan snakke med kan selvfølgelig også oppleves som en viktig støtte for foreldrene. Et viktig spørsmål er hvilken betydning foreldrenes fortrolige har for barna. Vi vet ikke hvorvidt disse personene også representerer gode og støttende relasjoner for dem.

I følge Myklestad m.fl. (2008) finnes omfattende forskning som dokumenterer at psykososiale risikofaktorer som sosial isolasjon og manglende støtte fra det sosiale nettverket øker risikoen for psykiske helseproblemer. Vi ser i vårt utvalg at enslige mødre, som i større grad enn andre familietyper oppgir lite nettverk som årsak til kontakten med barnevernet, også har størst andel som har opplevd depresjon de siste to årene.

3.3.2 Økonomisk situasjon

I gjennomgangen av tidligere forskning så vi at det var stort fokus på enslige forsørgeres økonomiske situasjon. Det er derfor overraskende å se at det er denne gruppen som sjeldnest bruker økonomi som

forklaring på årsaken til kontakt med barnevernet. Samtidig har saksbehandlerne bare i to prosent av saker som gjelder enslige mødre brukt økonomi som begrunnelse for tiltak. Dette står i kontrast til at 37 prosent av de enslige mødrene vurderer sin økonomiske situasjon som mindre god eller svært dårlig. Også for de andre familietypene er økonomi sjelden brukt som begrunnelse. Mulige årsaker til dette blir drøftet senere i artikkelen.

I de fleste tilfeller er ikke økonomiske problemer alene en årsak til at familier trenger bistand fra barnevernet. Som Andersson (2010) påpeker, greier de fleste foreldre med dårlig økonomi å skjerme barna sine rimelig godt for fattigdommens konsekvenser, mens de foreldrene som samtidig har andre problemer å håndtere klarer det dårligere. Da kan det bli behov for bistand fra barnevernet.

3.3.3 Samlivsbrudd og konflikter

Konflikt mellom foreldre blir ofte nevnt, både som opplevd belastning for foreldrene og som årsak til kontakt med barnevernet. Det er familier med mor/far og ny partner, og enslige fedre som oftest har dette som årsaksforklaring. Foreldrene beskriver konflikten på følgende måte:

«Det var krangel om samvær.»

«Far til barna fikk ikke ha barna fordi han hadde en samboer som ikke var snill. Han derimot mente jeg ikke tok godt nok vare på barna.»

Rød (2010) argumenterer for at konflikter mellom foreldre i forbindelse med samlivsbrudd i seg selv kan skape en omsorgssituasjon som er såpass skadelig for barnet at barnevernet bør gripe inn. Røds undersøkelse (2010) viser at barn i stor grad opplevde at de ikke kunne beskytte seg mot foreldrenes konflikter. I barnevernet blir konflikter sjelden brukt som begrunnelse for tiltak. Til tross for at 17 prosent av foreldre med ny partner begrunnet kontakten med barnevernet med konflikt, brukte ikke barnevernet dette som begrunnelse i noen av sakene. Også i de andre familietypene blir dette ytterst sjelden brukt som forklaring. Ser vi på foreldre med ny partner, er det imidlertid en stor andel av tiltakene som av barnevernet blir

begrunnet med «behov for veiledning». Noen av sakene som omhandler konflikter kan derfor høre til i denne kategorien.

3.4 Tiltak

Respondentene i de ulike familietyperne oppgir litt ulik grad og type av belastninger, og de har ulike forklaringer på årsaken til kontakten med barnevernet. Barnets atferd er den årsaksforklaringen som er hyppigst brukt hos alle familietyperne (bortsett fra hos enslige fedre), men sjeldnest hos enslige mødre.

Enslige forsørgere vektlegger i større grad enn de andre familietyperne faktorer som lite nettverk, psykisk helse, konflikter og egne rusproblemer (jf tabell 5). Er de tiltakene som er igangsatt i tråd med de behovene og de problemene familiene selv opplever at de har?

Av tabell 6 går det fram at det er signifikante forskjeller i tiltak for ulike familietyper kun når det gjelder bruk av barnehage.

Av tabell 5 så vi at enslige forsørgere i mindre grad enn toforeldrefamilier forklarer kontakten med barnevernet med økonomi. 37 prosent av enslige mødre i utvalget opplever sin økonomiske situasjon som vanskelig, men likevel bruker barnevernet økonomi som

begrunnelse for tiltak i kun to prosent av sakene, og mødrene selv like sjelden. Grunnen til at så få legger vekt på økonomisk situasjon, kan være at de opplever at det er andre som dominerer, og at økonomien kommer i bakgrunnen. Det kan også være at de svarer ut fra hva de opplever at barnevernet er opptatt av i kontakten med dem. Noen foreldre oppgir at barnet har «Fritidsaktiviteter» som tiltak, og sannsynligvis blir økonomisk hjelp i noen tilfeller gitt som støtte til fritidsaktiviteter til barna. En annen forklaring kan være at verken foreldrene eller barnevernsarbeiderne tolker det som barnevernets mandat å jobbe med økonomiske problemer, men ser det som Nav sin oppgave, til tross for at barnevernlovens § 4-4 sier at «Barneverntjenesten skal bidra til å gi det enkelte barn gode levekår», og at de kan «yte økonomisk stønad som hjelpetiltak for barnet».

Flere forskere (Egelund 1997, Backe-Hansen 2001, Andenæs 2004) hevder at barnevernet er for lite opptatt av familienes materielle og sosiale vilkår. Blant annet hevder Backe-Hansen (2001) at barnevernet legger hovedvekten på mødrenes egenskaper og problemer, og samspillet mellom mor og barn, og at barnevernet mangler forståelse for hvordan det å leve i en marginalisert situasjon påvirker den omsorgen

Tabell 6. Type tiltak etter familietype. Aktive tiltak. Prosent.

Tiltak	Barnet bor mest hos				
	Mor og far	Mor	Far	Mor/far og ny partner	Kjikkvadrat
Økonomisk	6	15	17	14	7,66
Støttekontakt	4	6	10	6	2,99
Barnehage*	15	8	13	3	8,90
Avlastning	16	24	27	13	7,53
Fritidsaktiviteter	13	12	19	11	1,88
Råd/ veiledning	10	11	8	17	3,24
Andre tiltak	36	24	6	36	
Total	100	100	100	100	100
N	135	310	48	70	

* $p < 0.05$

barna får. Dette handler blant annet om at barnevernet som tjeneste er innrettet på individuelle og ikke samfunnsmessige tiltak.

I følge Andenæs (2004:31) kan det godt være at saksbehandlerne *legger merke til* de materielle forholdene familiene lever under. «Men det *faglige blikket* konsentrerer seg om manglende grensesetting, uten å knytte forbindelser mellom de to bildene. Grensesettingsproblemet trer fram som en tydelig figur, mens levekårsopplysningene blir en diffus bakgrunn». Også i vårt materiale blir «behov for veiledning» ofte brukt som begrunnelse for tiltak, hovedsakelig i forhold til grensesetting og samspill.

Et samspill av belastninger

Hvordan skiller situasjonen for enslige mødre som er i kontakt med barnevernet seg fra andre familietyper? Vår analyse viser at selv om enslige mødre i vårt utvalg har et betydelig lavere utdanningsnivå enn den generelle befolkningen, har de høyere utdanningsnivå enn det som kommer fram i flere andre undersøkelser; i vårt utvalg er det mødre i toforeldrefamilier som kommer dårligst ut på dette området. Enslige mødre har imidlertid lavest andel med arbeidsinntekt sammenlignet med andre familietyper i utvalget, den høyeste andelen som hadde opplevd arbeidsledighet de siste to årene, og høyest andel som vurderer familiens økonomiske situasjon som dårlig.

En stor andel av både enslige mødre og fedre forklarer kontakten med barnevernet med «lite nettverk», og det er blant enslige forsørgere vi finner størst andel som sjelden eller aldri får praktisk hjelp og avlastning fra familie, venner eller naboer. Både enslige mødre og fedre opplever å ha større grad av psykososiale belastninger enn de andre familietyper, spesielt på områdene psykisk sykdom, nedstemthet/depresjon, arbeidsledighet, samlivsbrudd og konflikter.

Overrepresentasjonen av enslige mødre blant familier som er i kontakt med barnevernet kan ikke bare knyttes til økonomisk fattigdom. Vi må se på samspillet av belastninger, og på hvilke ressurser disse familiene har til å møte belastningene på en måte som ikke påvirker barna og familien negativt. Vi mener at bar-

nevernet bør være ekstra oppmerksomme på visse mekanismer i møte med enslige mødre. Barna i disse familiene er i en spesielt sårbar posisjon med tanke på at over halvparten av barna har lite eller ingen kontakt med sin far og at en stor andel enslige mødre oppgir at de har et lite nettverk. I toforeldrefamilier kan foreldrene til en viss grad avlaste hverandre, og barn med en enslig mor kan ha nytte av samvær med far. Denne muligheten er noe mange av barna i vårt utvalg mangler. Nettverksarbeid er derfor et særlig viktig område for barnevernet i møte med disse familiene.

I følge Lundström og Sallnäs (2003) kan man tenke seg ulike og kompletterende forklaringer på at enslige mødre er overrepresenterte i barnevernsstatistikken. Det kan handle om at de faktisk har en vanskeligere situasjon nettopp fordi de er enslige foreldre, men det kan også være uttrykk for at de får oppmerksomhet og blir problematisert på en spesiell måte. Lundström og Sallnäs (2003) spør derfor om barnevernet handler ut fra et overproblematiserende syn på enslige foreldre. I vårt materiale ser vi imidlertid at det er blant enslige mødre vi finner størst andel som selv har tatt kontakt med barnevernet, noe som tilsier at de selv opplever en så vanskelig livssituasjon at de har behov for bistand fra barnevernet.

Til tross for at en stor andel enslige mødre opplever psykiske problemer og dårlig økonomi, gjenspeiles ikke dette i deres egne årsaksforklaringer for kontakten med barnevernet. Mødrene selv vektlegger barnets atferd fremfor disse forklaringene. Barnevernet legger større vekt på mødrenes psykiske helse i sine årsaksforklaringer enn mødrene selv gjør. Den økonomiske situasjonen er derimot så godt som fraværende som forklaring både hos mødrene selv og barnevernet.

Siden en så stor andel enslige mødre rapporterer om store belastninger med økonomi og psykisk helse, er det grunn til å spørre hvorfor både mødrene og barnevernet legger så lite vekt på dette når kontakten med barnevernet skal begrunnes. Kan det handle om at mødrene ikke opplever det som relevant, fordi det ikke er et tema i kontakten med barnevernet? Det fak-

tum at også barnevernet i liten grad ser ut til å vektlegge disse faktorene kan tale for det. For at barnevernets tiltak skal ha en effekt, er det viktig at alle relevante aspekter ved en families liv blir sett og tematisert. Enslige mødre er en stor gruppe i barnevernet, og det er derfor viktig med kunnskap om deres situasjon, både når det gjelder sosiodemografiske og psykososiale forhold. Denne undersøkelsen er en viktig påminnelse om at livssituasjonen er viktig å ta hensyn til når man skal forstå menneskers utfordringer og behov. Enslige mødre er den gruppen som opplever størst grad av opphopning av sosioøkonomiske og psykososiale belastninger. Når det skjer, er det rimelig å anta at foreldrene har mindre muligheter og overskudd til å gi barna den omsorgen de trenger. Det er en god grunn til at barnevernet bør være oppmerksomme på den potensielt belastende livssituasjonen mange av de enslige mødrene er i, spesielt når vi også vet at en stor andel av barna i vårt utvalg har lite kontakt med far, og også ellers har et lite nettverk. Ifølge Moshuus m.fl. (2010:62) bør ansatte i barneverntjenesten «gjøre det til en del av sine rutiner å spørre familiene de kommer i kontakt med om bolig, levekår, økonomi og subjektive opplevelser av den økonomiske situasjonen, og hvordan denne påvirker bar-

na i husholdet». Det er viktig å få et helhetlig bilde av hvilke belastninger familien opplever. Hvordan påvirker de ulike stressfaktorene hverandre, og ikke minst; hvordan påvirker livssituasjonen foreldrenes mulighet til å være gode foreldre?

Det å være enslig mor er ingen risiko i seg selv, men de sosioøkonomiske rammer og livsvilkår mange har, skaper ekstra utfordringer. I følge Halskov (1999) er barnas livskvalitet og utviklingsmuligheter tett forbundet med de samfunnsmessige og materielle vilkår den enslige mor har som ramme for sin forsørger- og foreldrerolle. En stor andel av de enslige mødrene i utvalget har en hverdag preget av komplekse utfordringer; ikke bare i forhold til økonomi, men også psykisk helse og nettverk. Når en familie opplever en opphopning av belastninger, kan problemene bli så store at det blir behov for tiltak fra barnevernet. Da er det viktig at barnevernet handler ut fra et kjennskap til de samlede materielle og psykososiale belastningene, ikke bare en avgrenset psykologisk og relasjonsorientert forståelse av problemene i familien. For å ivareta barnets behov på en god måte, er det helt nødvendig at barnevernet anerkjenner de problemene som særlig enslige mødre ser ut til å møte.

SUMMARY

Single mothers are overrepresented among families in contact with the Child welfare services.

Based on data from the survey in the nationwide project «The New Child Welfare Service», we examine whether single mothers' situation is different from other family forms when it comes to sociodemographic conditions, own experience of psychosocial strain and perception of cause of the contact with the child welfare services.

The analysis shows that single mothers in contact with the child welfare services is a complex group. Even though they have a congestion of some strains, they have a high educational level. However, they have a high degree of psychosocial strains, less support from their social network and weaker connection to working life than other kinds of families in contact with the child welfare services. The findings indicate that focus on social network should be central in the child welfare services' work with single mothers.

LITTERATUR

- Aamodt, Ingerid, Laila Aamodt og Brit Jørgensen** (2002) Enslige mødre - familier med store psykososiale belastninger. *Nordisk Sosialt Arbeid*, nr. 4, 2002. Side 193-201.
- Amato, Paul R. og Cassandra Dorius** (2010) Fathers, Children and Divorce. I Lamb, Michael (ed.) (2010) *The role of the father in child development*. Fifth Edition. Side 177-201. Hoboken, New Jersey: John Wiley & sons.
- Andenæs, Agnes** (2000) *Et barnevern med lydhørhet for barnet. Fra generelle risikofaktorer og globale modeller til forståelse av spesifikke, tilrettelagte dagliglivserfaringer*. NOVA's skriftserie 5/2000.
- Andenæs, Agnes** (2004) Hvorfor ser vi ikke fattigdommen? Fra en undersøkelse om barn som blir plassert utenfor hjemmet. *Nordisk sosialt arbeid*, nr.1, 2004, side 19-34.
- Backe-Hansen, Elisabeth** (2001) Morsbilder i barnevernet. *Norges barnevern*, nr.2, 2000, side 3-14.
- Backe-Hansen, Elisabeth** (2004) *Barns håndtering av en oppvekst med vedvarende dårlig økonomi. Kunnskapsbidrag fra 36 studier av barnefattigdom*. Oslo: NOVA, rapport no. 12/04.
- Bø, Tor Petter, Ragni Hege Kitterød, Tonje Køber, Sølve Mikal Nerland, og Tor Skoglund** (2008) *Arbeidstiden - mønstre og utviklingstrekk*. Rapporter 2008/12, Statistisk sentralbyrå.
- Christophersen, Knut Andreas** (2006) *Databehandling og statistisk analyse med SPSS*. 3. utgave. Oslo: Unipub.
- Clausen, Sten-Erik og Lars B. Kristofersen** (2008) Barnevern 1990-2011: En longitudinell studie av registerdata. *Norges barnevern*, nr. 3, 2008, side 39-45.
- Dencik, Lars, Per Schultz Jørgensen og Dion Sommer** (2008) *Familie og barn i en oppbrudstid*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Egelund, Tine & Anne-Dorthe Hestbæk**, (2003) *Anbringelse af børn og unge uden for hjemmet. En forskningsoversigt*, København: Socialforskningsinstituttet.
- Egelund, Tine** (1997) *Beskyttelse af barndommen. Socialforvaltningers risikovurdering og indgreb*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Egelund, Tine og Knut Sundell** (2000) *Barnavårdsutredninger: en kunskapsöversikt*. Stockholm: Gothia Centrum för utvärdering av socialt arbete (CUS).
- Ericsson, Kjersti** (1996) *Barnevern som samfunnsspeil*. Oslo: Pax forlag.
- Fauske, Halvor, Willy Lichtwarck, Edgar Marthinsen, Elisabeth Willumsen, Graham Clifford, og Bente Heggem Kojan** (2009) *Det nye barnevernet - et forsknings- og utviklingsprosjekt i barnevernet: Barnevernet på ny kurs? Sluttrapport fase 1*. Nordlandsforskning.
- Folkehelseinstituttet** (2008) *Sosial støtte og ensomhet - faktaark*. http://www.fhi.no/eway/default.aspx?pid=233&trg=MainLeft_5648&MainArea_5661=5648:0:15,2917:1:0:0:::0:0&MainLeft_5648=5544:69765:1:5647:58:::0:0 Hentet 21.02.2011.
- Grødem, Anne Skevik** (2008) Enslige forsørgere uten betalt arbeid. Foreldrenes situasjon og barns trivsel. *Barn* nr. 3, 2008, side 57-74.
- Halskov, Therese** (1999) «Trængte eneforsørgerfamilier. - Ny underklasse, anti-feministisk «backlash» eller restgruppe?» I Dencik, Lars og Per Schultz Jørgensen (red.) *Børn og familie i det postmoderne samfund*. København: Hans Reitzels forlag.
- Halskov, Therese, Per Schultz Jørgensen og Valerie Polakov** (2000) *Tab af rettigheder. Sårbare enlige mødre og deres børn*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Helgeland, Ingeborg Marie** (2008) «Det handler ikke bare om penger»: barnevernsbarn og fattigdom». I Harsløf, Ivan & Sissel Seim (red.) *Fattigdommens dynamikk: perspektiver på marginalisering i det norske samfunnet*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Hennum, Nicole** (2010) Controlling children's lives: covert messages in child protection service reports. *Child & Family Social Work*, nr.3, 2010, side 336-344.
- Hetherington, E. M., Bridges, M., og Insabella, G. M.** (1998). What Matters? What Does Not? Five perspectives on the Association Between Marital Transitions and Children's Adjustment. *American Psychologist*, Nr. 2, 1998, side 167-184.
- Hjort, T.** 2004: *Nödvändighetens pris. Konsumtion och knapphet bland barnfamiljer*. Lunds Universitet: *Lunds Dissertations in Social Work* nr.20.
- Johansson, Helena** (2006) *Brist på manliga förebilder. Dekonstruktion av en föreställning och dess praktikk*. Göteborgs Universitet.
- Kirkeberg, Mads Ivar, Jon Epland og Tor Morten Normann** (2012) *Økonomi og levekår for ulike lavinntektsgrupper 2011*. SSB- rapport 8/2012.
- Kjeldstad, Randi og Marit Rønson** (2002) *Welfare Rules, Business Cycles and the Employment of Single Parents*. SSB- rapport 7/2002.
- Kvaran, Inge** (2008) *Skilsmisse sett med barns øyne - barns sårbarhet og håndtering*. PhD-avhandling. NTNU, Trondheim.
- Lauglo, Jon** (2008) *Familiestruktur og skoleprestasjoner. Tidsskrift for ungdomsforskning*, nr. 1, 2008, side 3-29.
- Lundström, Tommy og Marie Sallnäs** (2003) *Klass, kön och etnicitet i den sociala barnavården. Socialvetenskaplig tidskrift* nr 2-3, 2003, side 193-213.
- Marthinsen, Edgar** (2003) *Sosialt arbeid og symbolsk kapital i et senmoderne barnevern*. Rapport nr. 9. Barnevernets utviklingssenter i Midt-Norge.
- Myklestad, Ingrid, Marit Rognerud og Rune Johansen** (2008) *Levekårsundersøkelsen 2005. Utsatte grupper og psykisk helse*. Folkehelseinstituttet. Rapport 2008:8.

Nævdal, Folkvard og Frode Thuen (2004) Residence arrangements and well-being: A study of Norwegian adolescents. *Scandinavian Journal of Psychology*, nr.5, 2004, side 363–371.

Rød, Per Arne (2010) «Konfliktfylt barnefordeling – arena for barnevernet?» *Fokus på familien* nr. 2, 2010, side 93-115.

Strøm, Frøydis, Jon Epland og Tor Morten Normann (2008) *Sosiale indikatorer for barn og barnefamilier*. Økonomi og levekår for ulike grupper, 2007. SSB-rapport nr. 19/2007.

SSB (2005) *Samordnet levekårsundersøkelse 2005 – tverrsnittundersøkelsen*. Spørreskjema hovedutvalget. Oslo: SSB.

SSB (2011, a) *Barn 0-17 år, etter*

antall foreldre i familien, foreldrenes samlivsform og barnets alder. 2001, 2005-2011. Prosent. <http://www.ssb.no/barn/tab-2011-04-28-01.html> Hentet 18.01.12.

SSB (2011, b) *Personer 16 år og over, etter utdanningsnivå, kjønn og alder*. 2010. Prosent. <http://www.ssb.no/utniv/tab-2011-06-09-03.html> Hentet 18.01.12.

SSB (2012) *Barnevern 2011*. <http://www.ssb.no/emner/03/03/barneverng/> Hentet 03.07.2012.

Storhaug, Anita og Åse Bratterud (2012) *Et mangfold av fedre i barnevernet*. (Under vurdering).

Størksen, I. (2006, a) Parental Divorce: Psychological Distress and Adolescent and Adult Offspring. Faculty of Social

Sciences, University of Oslo.

Størksen, Ingunn (2006,b) Psykososiale konsekvenser blant barn og ungdom ved samlivsbrudd. *Barn i Norge 2006, Barn i Risiko*, s. 35-43. Oslo: Voksne for barn.

Syltevik, Liv J. (1998) Finnes alenemødre? «Om konstruksjonen av undersøkelsesenheter». I Christensen, Karen, Else Jerdal, Atle Møen, Per Solvang og Liv J. Syltevik (1998) *Prosess og metode. Sosiologisk forskning som ferdighet*. Oslo: Universitetsforlaget, side 47-67.

Vagli, Åse (2009) *Behind closes doors: exploring the institutional logic of child protection work*. PhD- avhandling, Universitetet i Bergen.

Fontene forskning retter

I Fontene forskning nr. 1/12 hadde vi artikkelen *Utfordringer i velferdsstatens yrker – slik nyutdannede profesjonsutøvere ser det* av Hilde Larsen Damsgaard og Ketil Eide. Beklageligvis var forfatterne presentert i feil rekkefølge, og Damsgaards tittel hadde falt ut. Hilde Larsen Damsgaard er dosent og førsteforfatter. Artikkelen er basert på et forskningsprosjekt hun har jobbet med i fem år. Ketil Eide har ikke vært med på selve forskningsprosjektet, men er medforfatter på artikkelen. Feilen er rettet i pdf-versjonen som ligger på fontene.no. Vi beklager.

Red.